

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เป็นหน่วยงานหลักในการบริหารจัดการการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของประเทศ ดังนั้น บุคลากรของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จึงมีหน้าที่สำคัญยิ่งในการดำเนินการด้านการป้องกันและให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนผู้ประสบภัยพิบัติในการป้องกัน ก่อนเกิดภัย คือ การให้องค์ความรู้ การบรรเทาภัยขณะเกิดภัยและให้ความช่วยเหลือหลังเกิดภัยแก่ประชาชนผู้ประสบภัยอย่างเร่งด่วน บุคลากรของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จึงภารกิจในด้านการป้องกันภัย คือการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการป้องกันสาธารณภัย ไปสู่ประชาชนในภูมิภาคต่าง ๆ ตามประเภทของภัยในแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้ เพื่อลดการสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน เมื่อเกิดสถานการณ์ภัยพิบัติ เพื่อให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือผู้อื่นได้ โดยการเผยแพร่ ให้องค์เกี่ยวกับสาธารณภัย เพื่อเตรียมความพร้อมรับมือเมื่อเกิดภัย การพูดหรือเจรจาเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญในการสื่อสารและการปฏิบัติงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ควรนำหลักการตรัสของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นต้นแบบในการสอนมาเผยแพร่ เป็นแนวทางหลักในพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการป้องกันสาธารณภัยและการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชน ภายใต้องค์ความรู้ที่ถูกต้อง ชัดเจนและเกิดผลในทางปฏิบัติได้จริง แก่บุคลากรกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

หลักการตรัสของพระพุทธเจ้า เป็นต้นแบบของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรนำหลักการตรัสของพระพุทธเจ้านี้ มาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาบุคลากรกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในการปฏิบัติงาน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า หลักวาจาสุภาษิต มาประยุกต์ใช้กับบุคลากรของกรมป้องกันไปใช้ในการปฏิบัติงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ด้วย

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เป็นส่วนราชการในสังกัดกระทรวงมหาดไทย มีหน่วยงานที่ตั้งอยู่ในส่วนกลาง ๑๗ หน่วยงาน ส่วนกลางที่ตั้งอยู่ในภูมิภาค คือ ศูนย์ป้องกันบรรเทาสาธารณภัยเขต ๑๘ ศูนย์เขต ส่วนภูมิภาคประกอบด้วย สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด ๗๖ จังหวัด ^๑

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย มีวิสัยทัศน์ไว้ ดังนี้

^๑ กองการเจ้าหน้าที่ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, คู่มือโครงสร้างและอัตรากำลัง กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย,(กรุงเทพมหานคร,๒๕๕๓)

“กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเป็นองค์กรหลักของประเทศในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยที่มีมาตรฐาน เพื่อให้ประเทศไทยเป็นเมืองปลอดภัย”

มีพันธกิจ ดังนี้

๑. จัดทำและพัฒนาระบบการจัดการภัยพิบัติของประเทศไทยทั้งก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัย และหลังเกิดภัยให้มีมาตรฐานโดยบูรณาการร่วมกับหน่วยงานทุกภาคส่วนทั้งภายในและต่างประเทศ

๒. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์และถ่ายทอดความรู้ด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ให้แก่ทุกภาคส่วน

๓. บริหารจัดการสาธารณภัยให้มีประสิทธิภาพ เพื่อลดความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สิน

๔. ช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้ประสบภัยและบรรเทาทุกข์ในเบื้องต้นแก่ผู้ประสบภัย พัฒนาระบบการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยในเบื้องต้นให้ทั่วถึงและเป็นธรรม

๕. พัฒนาบูรณะพื้นที่ประสบภัยด้วยการจัดทำโครงการฟื้นฟูสภาพพื้นที่และโครงสร้างพื้นฐานที่ได้รับความเสียหายจากสาธารณภัยให้กลับสู่สภาพปกติโดยเร็ว

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าพันธกิจของของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยนั้น เป็นงานที่ต้องบูรณาการติดต่อสัมพันธ์กับประชาชนผู้ประสบภัย ซึ่งถือว่าเป็นบุคคลที่อยู่ในภาวะไม่ปกติ คือเป็นผู้มีความทุกข์อันเนื่องมาจากความสูญเสีย หรือได้รับความเสียหายจากภัยพิบัติและในการดำเนินงานตามบทบาทและภารกิจต้องประสานงานกับหน่วยงาน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและองค์การสาธาณกุศลต่าง ๆ การพูดเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การขับเคลื่อนภารกิจของกรมป้องกันบรรลุล่วงวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนด ทั้งนี้ ความมุ่งหมายในการใช้วาจาแสดงธรรม ๔ อย่าง ในหนังสือเรื่อง พุทธวิธีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สรุปได้ว่า พูดให้เขารู้ คือ ถ้าคนฟังมั่นใจว่าผู้พูดมีความรู้เรื่องที่เขาจะพูดจริงก็สามารถผลักดันให้เกิดความเชื่อได้ พูดให้เขาฟังเรื่องที่นำมาพูดนั้นมีผลกระทบหรือผู้ฟังคนฟังจะสนใจเรื่องเหล่านั้น พูดให้คิด เรื่องนั้นต้องนำคิดได้ประโยชน์เป็นรูปธรรมด้วย และพูดให้ทำ เป็นเรื่องใหญ่ที่สุด ผู้พูดจะต้องเป็นที่เชื่อถือและศรัทธาของผู้ฟัง เป็นเรื่องให้ผู้ฟังสนใจอยู่ก่อนหรือสามารถกระตุ้นให้เกิดความสนใจ^๒ จึงเห็นว่า การศึกษาพฤติกรรมการใช้วาจาสุภาสิตของบุคลากรของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เพราะการปฏิบัติงานของบุคลากรกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จำเป็นต้องอาศัยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ในด้านเมตตาธรรมเป็นหลักเป็นหลัก ในส่วนของวาจาสุภาสิต จึงเป็นองค์ธรรมที่สำคัญแก่การปฏิบัติงานเป็นอย่างยิ่ง

ผู้วิจัย จึงศึกษาหลักวาจาสุภาสิตในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหนึ่งในในมงคลสูตร ๓๘ ประการ มงคลที่ ๑๐ มีวาจาเป็นสุภาสิต พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย วาจาประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ เป็นวาจาสุภาสิต ไม่เป็นวาจาทุพภาสิต เป็นวาจาไม่มีโทษ และท่านผู้รู้ไม่ติเตียน”วาจาประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ คือ

^๒ พระราชาธรรมนิเทศ (ระแบบ ฐิตญาโณ), *พุทธวิธีเผยแผ่พระพุทธศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร : พรสิวิการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๕๓-๕๔.

๑. พุดถูกกาล กล่าวในกาลที่สมควรจะฟังกล่าว
๒. พุดคำจริง กล่าวในกาลที่สมควรจะฟังกล่าว
๓. พุดคำอ่อนหวาน คำอ่อนหวานสุขุมละเอียดไม่หยาบคายให้เคืองหูผู้อื่น
๔. พุดคำประกอบด้วยประโยชน์ กล่าวคำที่มีประโยชน์ในชาตินี้และชาติหน้า
๕. พุดด้วยเมตตาจิต กล่าวคำประกอบไปด้วยจิตเมตตา ไม่มีความโกรธอิจฉาริษยา

พยาบาท

“ภิกษุทั้งหลาย วาจาประกอบด้วยองค์ ๕ ประการนี้แล เป็นวาจาสุภาสิตไม่เป็นวาจาทุพ
ภาสิต เป็นวาจาไม่มีโทษ และท่านผู้รู้ไม่ติเตียน”^๓ นอกจากนี้ยังมีการกล่าวถึงประโยชน์ของวาจา
สุภาสิตไว้ ๗ ประการ คือ^๔

๑. ทำให้เป็นเครื่องมือผูกมิตรสัมพันธ์
๒. ทำให้เป็นที่รักของเพื่อนร่วมงาน ผู้ฟังและคนทุกชั้น
๓. ทำให้มีเสน่ห์ในการพูดส่งเสริมให้มีบุคลิกที่ดีงาม
๔. ทำให้มีความเจริญก้าวหน้าทั้งทางโลกและทางธรรม
๕. ทำให้สร้างสรรค์ความเจริญให้กับสังคม
๖. ทำให้ส่งเสริมความสามัคคีในหมู่คณะไม่ให้เกิดความแตกแยก
๗. อื่น ๆ

หากบุคลากรกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย นำหลักวาจาสุภาสิตมาปฏิบัติได้เพื่อเพิ่ม
ประสิทธิภาพและคุณค่าทางจริยธรรม ให้เกิดผลในเชิงคุณภาพทางสังคม ผู้ศึกษามุ่งเน้นการศึกษา
วิเคราะห์หลักธรรมวาจาสุภาสิตในคัมภีร์พระพุทธศาสนา สู่การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการพูด
ตามหลักวาจาสุภาสิต โดยศึกษาพฤติกรรมการใช้วาจาสุภาสิตของบุคลากรของกรมป้องกันและ
บรรเทาสาธารณภัย ส่วนกลาง กรุงเทพมหานคร สังกัดกระทรวงมหาดไทย

จากหลักการและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการใช้วาจาสุภาสิต ตาม
หลักธรรมของพระพุทธเจ้าให้กับบุคลากรกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของ จะเป็นการเพิ่ม
คุณค่าทางคุณธรรมและจริยธรรมให้กับบุคลากรและภารกิจของกรมป้องกันและบรรเทา สาธารณภัย
อันจะเป็นการนำไปสู่การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่โดดเด่นและสร้างความมั่นใจ สู่การพัฒนาคุณค่า
ทางจริยธรรมจนเกิดเป็นวัฒนธรรมองค์กรที่มีคุณค่าแก่สังคมต่อไป

^๓ อง ปญ จก.(ไทย) ๒๒/๑๙๘/๓๓๘

^๔ สมภาพ ชีวรัฐพัฒน์, **มงคลธรรมกับคุณภาพชีวิต (มงคล ๓๘)**, (กรุงเทพมหานคร : นานา
สิ่งพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๖๗.

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาความหมาย วาจาสุภาสิตในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
- ๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมการใช้วาจาสุภาสิตของบุคลากรกรมป้องกันบรรเทาสาธารณภัยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการส่งเสริมพัฒนาพฤติกรรมการใช้วาจาสุภาสิตของบุคลากร กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ วาจาสุภาสิตในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ เปรียบเทียบระดับพฤติกรรมการใช้วาจาสุภาสิตของบุคลากรในกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลว่าอยู่ในระดับใด
- ๑.๓.๓ ข้อเสนอแนะการส่งเสริมพฤติกรรมการใช้วาจาสุภาสิตต่อบุคลากรในกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ในการปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาพฤติกรรมการใช้วาจาสุภาสิตของบุคลากรของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เป็นการศึกษาเฉพาะบุคลากรของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยส่วนกลาง ที่มีสำนักงานตั้งอยู่ที่ เลขที่ ๓/๑๒ ถนนอยู่ทองนอก เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐ ผู้วิจัยดำเนินการหาข้อมูลงานวิจัย จากกลุ่มเป้าหมาย โดยการใช้แบบสอบถาม มีขอบเขตการวิจัย คือ

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาพฤติกรรมการใช้วาจาสุภาสิตของบุคลากรของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ใน ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) พุทธคุณกาล ๒) พุทธคำจริง ๓) พุทธคำอ่อนหวาน ๔) พุทธคำที่ประกอบด้วยประโยชน์ และ ๕) พุทธด้วยเมตตาจิต

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากรที่ศึกษา ได้แก่ บุคลากรของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยส่วนกลาง กรุงเทพมหานคร จำนวน ๓๐๐ คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านตัวแปร

๑.๔.๓.๑ ตัวแปรต้น คือ สถานส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานะภาพการสมรส ภูมิลำเนา การศึกษา ตำแหน่ง และรายได้ต่อเดือน ที่กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเลขที่ ๓/๑๒ ถนนอยู่ทองนอก เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

๑.๔.๓.๒ ตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมการใช้วาจาสุภาสิต ของบุคลากรของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ๕ ด้าน คือ ๑) ด้านพุทธคุณกาล ๒) ด้านพุทธคำจริง ๓) ด้านพุทธคำอ่อนหวาน ๔) ด้านพุทธคำที่ประกอบด้วยและ ๕) ด้านพุทธด้วยเมตตาจิต

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านเวลา ช่วงระยะเวลา กรกฎาคม ๒๕๕๕ – กันยายน ๒๕๕๗

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ บุคลากรของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ที่มีเพศต่างกัน มีพฤติกรรมการใช้ วาจา สุภาชิตแตกต่างกัน

๑.๕.๒ บุคลากรของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ที่มีอายุต่างกัน มีพฤติกรรมการใช้วาจาสุภาชิตแตกต่างกัน

๑.๕.๓ บุคลากรของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ที่มีสถานภาพต่างกัน มีพฤติกรรมการใช้วาจาสุภาชิตแตกต่างกัน

๑.๕.๔ บุคลากรของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ที่มีระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีพฤติกรรมการใช้วาจาสุภาชิตแตกต่างกัน

๑.๕.๕ บุคลากรของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ที่มีภูมิลำเนาที่ต่างกัน มีพฤติกรรมการใช้วาจาสุภาชิตแตกต่างกัน

๑.๕.๖ บุคลากรของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีพฤติกรรมการใช้วาจาสุภาชิตแตกต่างกัน

๑.๕.๗ บุคลากรของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีพฤติกรรมการใช้วาจาสุภาชิตแตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

พฤติกรรม หมายถึง การพูดของบุคลากรกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกับบุคคลทั้งภายในและภายนอกองค์กร

วาจาสุภาชิต หมายถึง ลักษณะการพูดของบุคลากรกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยตามแนวทางของหลักวาจาสุภาชิต

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้ทราบระดับพฤติกรรมการใช้วาจาสุภาชิตของบุคลากรกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

๒. ทำให้สามารถเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้วาจาสุภาชิตของบุคลากร กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

๓. ทำให้ทราบข้อเสนอแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมการใช้วาจาสุภาชิตในการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพแก่บุคลากรกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

๔. ผลการวิจัยผู้เกี่ยวข้องหรือผู้บริหารสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการการใช้วาจาสุภาชิตแก่บุคลากรของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยได้ต่อไป